

Bård Jordfald

Lønnsfordeling i privat sektor

Bygg og HORECA

Fafo-notat
2018:19

Bård Jordfald

Lønnsfordeling i privat sektor

Bygg og HORECA

Fafo-notat 2018:19

© Fafo 2018
ISSN 0804-5135

Innhold

Forord	5
1 Innledning	6
1.1 Hva er det som skal analyseres?.....	6
2 Lønnsutvikling i bygg	9
3 Lønnsutvikling for yrkesfelt –bygg	12
3.1 Lønnsutvikling for lederyrker	14
3.2 Lønnsutvikling for andre yrkesfelt – unntatt håndverkere.....	15
3.3 Lønnsutvikling for håndverksyrkene.....	16
4 Lønnsnivå i 2016 – bygg	18
5 Lønnsnivå i 2016 – elektro	20
6 Lønnsutvikling HORECA	22
7 Lønnsutvikling for yrkesfelt – HORECA	24
7.1 Lønnsutvikling for lederyrker	25
7.2 Lønnsutvikling for andre yrkesfelt – unntatt serviceyrkene	26
7.3 Lønnsutvikling for serviceyrkene.....	27
8 Lønnsnivå i 2016 – HORECA	29
9 Oppsummering	32

Forord

Dette notatet er utarbeidet som en del av prosjektet «Lønn og lønnsforskjeller – etter finanskrisa 2008», som Fafo utfører på vegne av LO. Et delprosjekt er å studere lønnsutviklingen i utvalgte næringer i privat sektor, hvor notatet ser nærmere på utviklingen i byggenæringen og hotell, restaurant og catering (HORECA)

Dataanalysene er i sin helhet basert på lønnsstatistikk som Statistisk sentralbyrå har stilt til rådighet for Fafo. Innsamling og tilrettelegging av disse dataene har blitt gjennomført av Statistisk sentralbyrå, men de er ansvarlige verken for analysene eller de tolkninger som er gjort her.

Det skal rettes takk Line Eldring og Dag Odnes i Fellesforbundet for nyttige kommentarer og innspill underveis. Fra Fafo har Jørgen Svalund vært kvalitetssikrer, og Bente Bakken har klargjort manuset for nettpubliserings. Ansvar for notatets innhold er mitt alene.

Oslo, juli 2018

Bård Jordfald

1 Innledning

I Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene (TBU) sine rapporter viser det seg at lønnsforskjellene har tiltatt i privat sektor.¹ At de som ligger øverst i lønnsfordelingen har sterkere vekst enn andre, betyr økte lønnsforskjeller. Felles for næringene som settes i søkelyset her, er at begge har hatt sterk vekst i sysselsetting siden 2008, og at mye av veksten har skjedd ved hjelp av arbeidsinnvandrere fra EU-landene i østlige Europa (EU10). Videre kjennetegnes de to næringene av lav organisasjonsgrad. Omtrent tre av ti arbeidstakere er organisert innenfor bygg, og omtrent halvparten av dem er dekket av en tariffavtale.² Innenfor HORECA ligger organisasjonsgraden enda lavere, hvor omtrent hver fjerde arbeidstaker er organisert, mens om lag seks av ti jobber i en virksomhet med tariffavtale (Nergaard 2014). Innslaget av uorganiserte arbeidstakere og uorganiserte virksomheter er med andre ord betydelig for disse to næringene.

1.1 Hva er det som skal analyseres?

Det er lønnsstatistikken for perioden 2008–2014 og for 2016 som ligger til grunn for analysene. I privat sektor ble lønnsinformasjon samlet gjennom utvalgsundersøkelser fram til 2015, da antall lønnsforhold ble telt opp per 1. oktober hvert år. Lønnsstatistikken for 2016 er derimot fulltelling per september 2016. I notatet vil 2008–2014-tallene bli brukt til å beskrive utviklingen, mens 2016-tallene vil vise siste lønnsfordeling, med søkelys på allmenngjort minstelønn eller laveste lønnsats i tariffavtalene.

Felles for lønnsstatistikken før og etter 2015 er at det ikke er mulig å skille mellom uorganiserte og organiserte arbeidstakere, eller tariffbundne eller ubundne virksomheter. Derfor kan det være et annet bilde som framkommer her, enn det som framkommer av lønnsatser i tariffavtalene eller TBUs analyser.

---

¹ Se for eksempel «Etter inntektsoppgjørene 2015, 2016 og 2017».

² Nergaard (2017): Organisasjonsgrader og tariffavtaledekning bygg. Upublisert notat, Fafo.

Fra lønnsstatistikken framkommer det hvilken avtalt månedslønn arbeidstakeren har, hvilke eventuelle uregelmessige tillegg vedkommende har og eventuelle tillegg for overtid. I notatet legges følgende lønnsbegreper til grunn:

- **Brutto månedslønn.** Omfatter avtalt lønn³, uregelmessige tillegg⁴ og bonus. Overtidsgodtgjørelser er derimot ikke med. Med uregelmessige tillegg menes tillegg som skifttillegg, turnustillegg, tillegg for ubekvem arbeidstid, søndags- og helligdagstillegg og andre tillegg som kommer uregelmessig.
- **Årslønn.** Årslønn er beregnet ut fra brutto månedslønn per 1.10. og deretter multiplisert med 12. Med andre ord er det årslønna man vil ha dersom den ikke på noen måte blir justert de neste 12 månedene.

I tillegg til lønnsopplysningene er det koblet på informasjon om arbeidstakerens kjønn, alder, arbeidsstedskommune, avtalt arbeidstid eller stillingsprosent. Videre er det opplysninger om registrert utdanningsnivå, om vedkommende arbeider hel- eller deltid, samt yrkeskode for arbeidstakeren.

For beregningene av lønn er det foretatt noen selekteringer. For det første har vi valgt å utelate de yngste. Det vil si at man må ha fylt 20 år i telleåret for å bli tatt med. Årsaken til dette er at man ikke klarer å skille ut lærlingene, og yrker eller tariffområder med mange unge vil kunne ha et kunstig lavt lønnsnivå på grunn av det.

De to næringene som settes under lupen er svært forskjellige når det gjelder omfang av deltid. Mens 4–5 prosent av de ansatte innenfor bygg jobbet deltid, gjør majoriteten av ansatte innenfor hotell og restaurant det. Derfor vil analysene til byggenæringen sette søkelyset på heltidsansatte, mens analysene innenfor HORECA baserer seg på timelønn – og inkluderer da deltidsansatte over 20 år. Lønnsstatistikken opererer med lønn per måned, mens avtalt arbeidstid er oppgitt per uke. Ved hjelp av avtalt arbeidstid konverteres månedslønn til timelønn. Det skal sies at det er større usikkerhet knyttet til tall for deltidsansatte. Dette fordi de faktisk kan jobbe flere eller færre timer enn det som er avtalt. Dersom faktisk arbeidstid avviker fra avtalt arbeidstid, vil timelønna kunne bli for høy eller for lav avhengig av om de deltidsansatte jobber færre eller flere timer, enn det som er oppgitt som avtalt arbeidstid. Samtidig vil det være vanskelig å si noe om utviklingen i HORECA dersom man fjerner seks av ti arbeidsforhold.

Videre er vi interessert i å studere spredning, eller hvordan lønnsveksten fordeler seg. Som eksempel er det slik at i gjennomsnitt, så blir den norske befolkningen tyngre. Dette igjen behøver ikke å bety at alle blir litt tyngre, noen kan veie mindre, andre kan veie det samme, mens noen kan veie litt mer – eller mye mer. Det samme er det med lønnsvekst, noen kan ha fått mindre – mens andre kan ha fått mer. For å kunne si noe om utviklingen, trengs det mer enn gjennomsnittstall som holder seg eller endrer seg over tid.

---

³ Avtalt lønn omfatter den faste lønna (omregnet til månedslønn) som utbetales enten den er definert som time-, måneds-, 14 dagers- eller ukelønn. Avtalt lønn er faktisk utbetalt lønn ved tellings-tidspunktet og blir ofte betegnet som regulativlønn eller fast grunnlønn. Kvalifikasjonstillegg/kompetansetillegg og andre faste personlige tillegg inkluderes i lønnsarten.

⁴ Ettersom det kan være månedlige variasjoner på tilleggene, er det gjennomsnittet fram til telle-tidspunktet som ligger til grunn.

Lønsspredning

I en bedrift jobber det akkurat 100 personer, og de har alle forskjellig lønn. For å kunne si noe om fordelingen, er det første man gjør å sortere de ansatte etter lønn. Nummer 1 er den personen med den laveste lønna i bedriften, mens nummer 100 er den personen med den høyeste lønna. For å kunne si noe om lønnsfordelingen og utviklingen for hele bedriften, velger vi å ta ut de som er plassert som nummer: 1, 5, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90, 95 og 99 i rekka. Dette gjøres for hvert år, og vi kan følge utviklingen til de lavest lønte, de midtlønte, eller de høyest lønte over tid. Det skal sies at man ikke følger identiske individer, men den som ligger på 1. plass, 5. plass, 10. plass, midt i, 95. plass eller 99. plass i det enkelte år.

Den som er nummer fem nedenfra, har fire personer som tjener dårligere enn seg og 95 som tjener bedre enn seg. Slik går det oppover. Den som står på plass nummer 50, har like mange som tjener bedre enn seg selv – som det er personer som tjener dårligere. Nummer 95 i rekka har kun fem personer som tjener bedre enn seg.

Ettersom det kan være feilkilder, er det ikke vanlig å bruke den som tjener aller minst, eller aller mest. I stedet for er det nummer 5 eller nummer 10 i rekka som brukes for å illustrere lønnsnivået til lavest lønte, mens nummer 90 eller 95 brukes for å illustrere lønnsnivået til høyest lønte. Disse personene kaller vi P05, P10, P90 eller P95. I tillegg brukes median, eller den som står midt i fordelingen, som uttrykk for sentraltendens. Årsaken er at lønnsfordelinger sjelden er sentralfordelte. Derimot er de høyreskjeve, hvor gjennomsnittsverdiene ligger høyere enn medianverdien.

Eksempel: Gjennomsnitt versus median

Ni personer står i en kioskkø, og alle ni tjener 300 000 i året. Så kommer en til og stiller seg i køen, men hun tjener 1,5 millioner i året. I gjennomsnitt tjener de ti personene da 420 000 kroner i året. Her er gjennomsnitt et lite presist mål for sentraltendens, fordi den sist ankomne øker snittet med 120 000 – samtidig som ni av ti fortsatt faktisk tjener 300 000. Siste mann trekker gjennomsnittet kraftig opp.

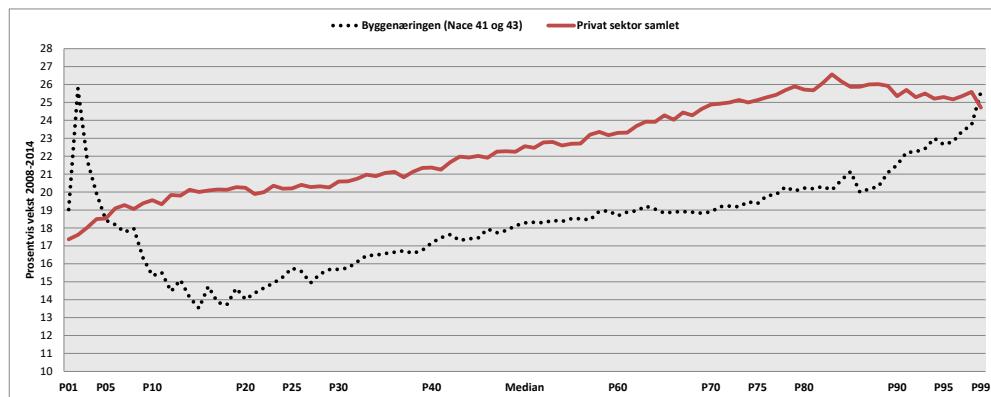
2 Lønnsutvikling i bygg

Kapitlet ser nærmere på hvordan lønn har utviklet seg i byggenæringen. Næringen er avgrenset etter standard for næringsgruppering, hvor Nace=41 Oppføring av bygninger og Nace=43 Spesialisert bygge- og anleggsvirksomhet utgjør næringen. Anleggsbransjen eller Nace=42 Anleggsvirksomhet er ikke med i grunnlaget. Det er som nevnt foran ikke mulig å skille mellom organiserte virksomheter, for eksempel medlemsbedrifter i Byggenæringens Landsforening (NHO), eller om virksomhetene er bundet av tariffavtale eller ei. Tilsvarende er det heller ikke mulig å skille arbeidstakerne etter om de er organiserte i Fellesforbundet, EL og IT eller andre forbund, eller om de er uorganiserte.

Går man inn i TBU⁵, er den mest detaljerte beskrivelsen her over arbeidstakere i NHO-organiserte bedrifter. Ifølge denne økte lønnene til disse arbeidstakerne med 3,9 prosent i 2009, 4 prosent i 2010, 4,3 prosent i 2011, 3 prosent i 2012, 3,6 prosent i 2013 og 3,4 prosent i 2014. Til sammen skal dette gi en gjennomsnittlig vekst på rett i overkant av 24 prosent for perioden 2008–2014.

Figur 2.1 viser vekst i brutto månedslønn for samtlige heltidsansatte over 20 år som jobbet i byggenæringen, og hvordan denne har fordelt seg i perioden 2008–2014. For å sette byggenæringen i relieff, er det i figuren 2.1 gjort tilsvarende for lønnsvekst for alle over 20 år som jobbet heltid i privat sektor.

Figur 2.1 Prosentvis vekst i brutto månedslønn. Nominelt. Heltid over 20 år. 2008 og 2014. Byggenæringen (n=132 700 i 2008 og n=167 600 i 2014). Privat sektor (n=1 143 000 i 2008 og n=1 276 000 i 2014). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

Figur 2.1 viser prosentvis lønnsvekst fra 2008 til 2014. Det er tatt ut 99 punkter i fordelingen i 2008 og tilsvarende antall punkter i 2014, hvor y-aksen illustrerer hvor mye

⁵ Etter inntektsoppgjørene 2017-Vedlegg 2. Tabell 2.1 Beregnet årslønnsvekst fra året før.

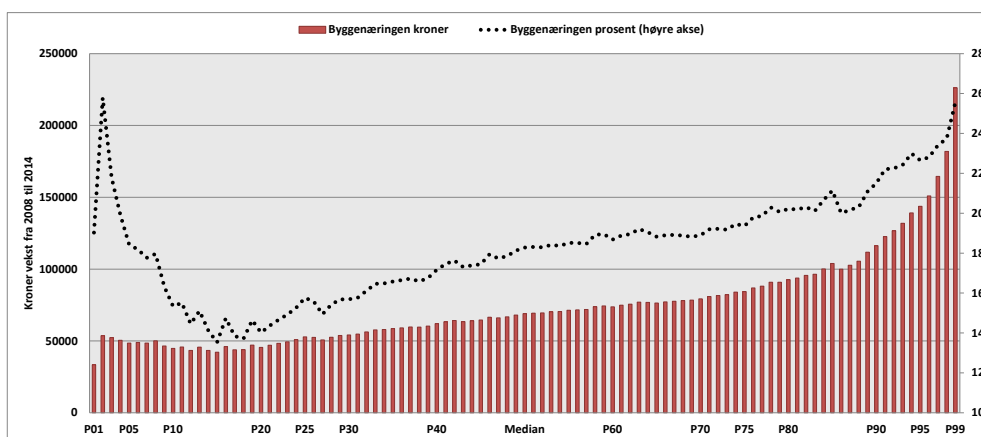
lønna er økt i prosent for perioden samlet etter plass i lønnsfordelingen. Utgangspunktet er lønnsnivå i 2008 og hvor mye dette er økt i prosent, for den som sto på samme plass i 2014. Den røde linja illustrerer det samme som det TBU slår fast i sine rapporter, at lønnsforskjellene øker. Målt i prosent ser man at veksten er lavest nederst i fordelingen, og høyere oppover i fordelingen. Mens den lavest lønte (P01) tjente 17 prosent mer enn vedkommende som var P01 i 2008, tjente den øverste fjerdedelen (P75 og høyere) 25 prosent eller mer enn dem som var blant den best betalte fjerdedelen i 2008. Forholdstallet mellom lavtlønt og høytlønt i privat sektor (P95/P05) var 3,08 i 2008, og 3,25 i 2014. Sagt med andre ord så tjente høytlønte 3,25 ganger mer enn lavtlønte i 2014 – mot 3,08 ganger i 2008.

Retter man blikket mot byggenæringen, er det to forhold som kommer fram. For det første er lønnsveksten lavere i bygg enn ellers i privat sektor, som vist i figur 2.1, der den stiplede linja ligger lavere gjennom det meste av fordelingen. Fra omtrent P20 er formen på kurven til byggenæringen omtrent den samme som i privat sektor. Desto høyere opp i fordelingen – desto større er prosentvis vekst. Derimot skiller byggenæringen seg fra privat sektor nederst i fordelingen. De lavest lønte innenfor bygg har hatt betydelig høyere lønnsvekst enn de lavest lønte i privat sektor.

Helt nederst i fordelingen varierer veksten noe, men tar man gjennomsnittet for P01-P05, ligger lønnsveksten på 21 prosent. Lavest vekst er rundt P20, med 14 prosent, mens P80 og høyere har vekst over 20 prosent. De 5 prosent best betalte har i snitt en lønnsvekst på 25 prosent. Samlet sett for byggenæringen er det de lavest lønte og de høyest lønte som ifølge lønnsstatistikken har hatt den sterkeste veksten.

Figur 2.2 viser endringene fra 2008 til 2014 i kroner. Den som var P01 i 2014, hadde 33 000 kroner mer i årslønn enn vedkommende som sto på samme plassen i 2008. Tilsvarende ser man at vedkommende som var P99 i 2014, hadde 226 000 mer i årslønn enn vedkommende som sto der i 2008. Målt i kroner har lønnsveksten for høyest lønte (P99) vært 6,8 ganger så stor som for den lavest lønte (P01). Tilsvarende tall for P05 og P95 viser at lønnsveksten målt i kroner var tre ganger så stor for P95 som for P05.

Figur 2.2 Vekst i brutto månedslønn. Nominelt. Kroner og prosent. Heltid over 20 år. 2008 og 2014. (n=132 700 i 2008 og n=167 600 i 2014). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

Tabell 2.1 Ratioer mellom høyest og lavest lønne i byggenæringen. 2008 til 2014.

	P99/P01	P95/P05	P90/P10	Median/P05
2008	5,04	2,41	1,85	1,43
2009	4,71	2,39	1,84	1,42
2010	4,54	2,40	1,83	1,40
2011	5,05	2,43	1,89	1,42
2012	5,33	2,50	1,92	1,44
2013	5,16	2,49	1,92	1,44
2014	5,32	2,50	1,95	1,43

Tabell 2.1 viser de mest vanlige forholdstallene mellom høytlønte og lavtlønte. Hvilke forholdstall man velger kan ha innvirkning på vurderinger om lønnsforskjellene øker eller reduseres. For byggenæringen er det blir større avstander mellom de høyest lønte og de lavest lønte på de tre ratioene. Derimot ser det ut til at de lavest lønte har bedre heng på lønna til den som står i midten (Median/P05).

3 Lønnsutvikling for yrkesfelt – bygg

Samlet lønnsvekst for perioden 2008–2014 viste seg å være lavere i byggenæringen enn i privat sektor samlet, og blant de ansatte innenfor bygg var det de lavest lønte – sammenliknet med andre lavest lønte i privat sektor, og de høyest lønte som hadde den sterkeste lønnsveksten. Svakest var lønnsveksten innenfor intervallet P10-P30.

De videre analysene setter søkelys på de ulike yrkesgruppene slik de er definert etter standard for yrkesklassifisering (STYRK98). Yrkene er først delt inn i yrkesfelt (1-sifternivå), mens det neste sifternivået viser til yrkesområder, det tredje viser til yrkesgrupper, mens det fjerde viser til yrke. Etter yrkesfelt er inndelingen slik:

- 1 -Administrative ledere og politikere (lederyrker)
- 2- Akademiske yrker
- 3- Yrker med kortere høyskole- og universitetsutdanning og teknikere (høyskoleyrker)
- 4- Kontor- og kundeserviceyrker
- 5- Salgs-, service- og omsorgsykker
- 6- Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske
- 7- Håndverkere o.l.
- 8- Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere o.l
- 9- Yrker uten krav til utdanning
- Uoppgitt yrkeskode/mangler registrert yrkeskode

Standard for yrkesklassifisering (STYRK98) bygger på en tallkode fra ett til fire siffer. Det første tallet 7 viser yrkesfeltet: «Håndverkere» o.l. På tosifret nivå, 71 yrkesområder, betyr det «Steinfags-, bygnings- og anleggsarbeidere». På tresifret nivå, yrkesgrupper 712, betyr koden «Bygge- og anleggsarbeidere». På firesifret nivå, yrker 7125 betyr koden «Tømrer». STYRK98 bygger på klassifikasjonsprinsipper etter kompetanse og grad av spesialisering. Hvilken yrkeskode en stilling skal ha, bestemmes av arbeidsoppgavene og krav til kompetanse. Hovedregelen er at ansatte som utfører samme arbeidsoppgaver, skal ha samme yrkeskode. Yrkets innhold og arbeidsoppgaver bestemmer klassifisering, ikke utdanning. 7125 inneholder derfor både tømrere med fagbrev og tømrere uten fagbrev.

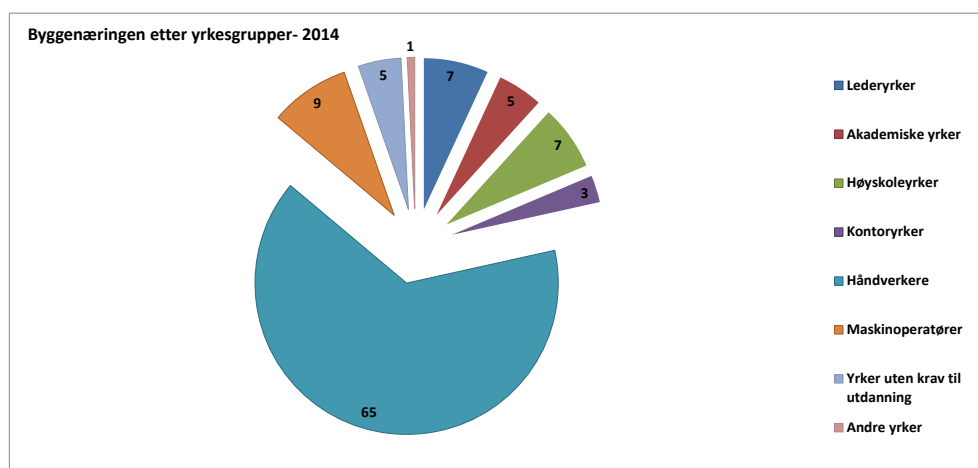
I byggenæringen ligger de relative andelene til yrkesfeltene fast i perioden. Med andre ord har det ikke blitt relativt sett flere i lederyrker, akademiske yrker eller andre yrker fra 2008 til 2014.

- 7 prosent av de ansatte var å finne i lederyrker
- 5 prosent i akademiske yrker (for eksempel sivilingeniører)

- 7 prosent i høyskoleyrker (for eksempel ingeniører)
- 3 prosent i kontoryrker
- 9 prosent var prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere o.l. (I byggenæringen vil dette som oftest være lastebil- og vogntogførere og kranførere.)
- 5 prosent var i yrker uten krav til utdanning. I byggenæringen er de fleste kategorisert som hjelpearbeidere innen bygg, anlegg (9310).

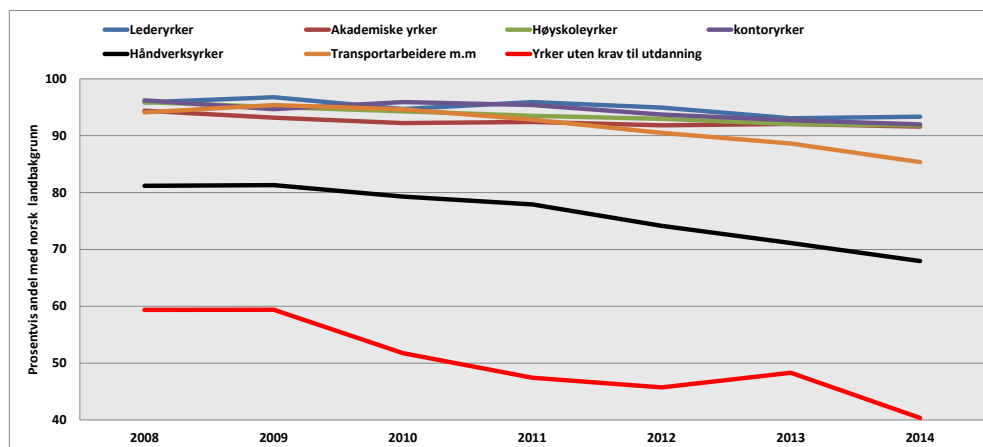
Hovedtyngden av de ansatte, eller om lag to av tre, er å finne innenfor håndverksyrker.

Figur 3.1 Byggenæringen etter yrkesgrupper. 2014. SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

Om yrkesstrukturen ligger fast, er bildet annerledes når det kommer til landbakgrunn. Arbeidsinnvandrerne fra EU10 har satt sitt preg på perioden. Derimot er det store forskjeller innenfor hvilke yrker man finner EU10erne. Figur 3.2 viser andel med norsk landbakgrunn etter yrke og endringer i perioden 2008–2014.

Figur 3.2 Byggenæringen etter yrkesgrupper. Andel med norsk landbakgrunn. 2008 til 2014. SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

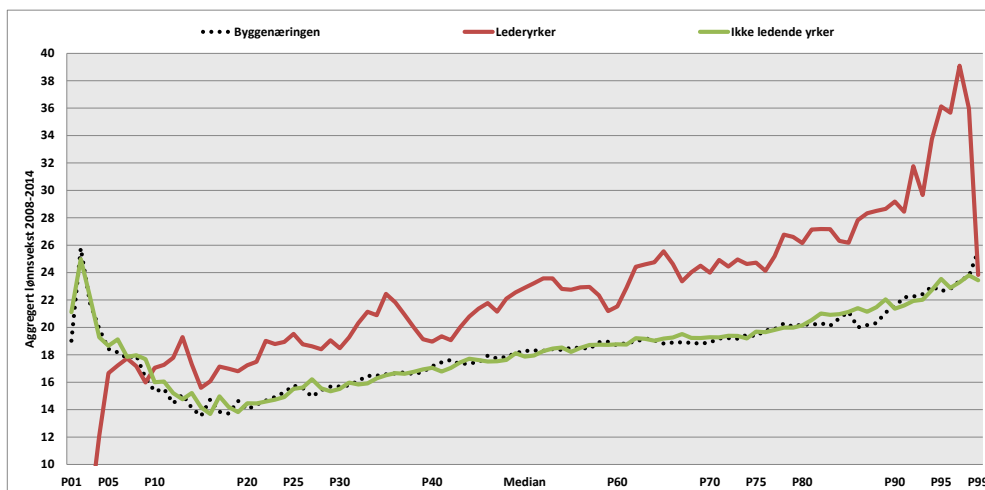

I det store og hele har de som befinner seg i lederyrker, akademiske yrker, høyskoleyrker og kontoryrker norsk landbakgrunn. Innslaget av utenlandsk arbeidskraft er lavt i disse yrkene. Tilsvarende ser man at for transportarbeidere m.m (lastebil- og vogntogførere og kranførere m.m) var andelen med norsk landbakgrunn høy, men fallende. For håndverkeryrkene går andelen med norsk landbakgrunn ned. Mens fire av fem håndverkere hadde norsk landbakgrunn i 2008, hadde to av tre det i 2014. Hjelpearbeidere, eller ufaglærte, har enda sterkere nedgang. Mens seks av ti hadde norsk landbakgrunn i 2008 – var andelen nede i fire av ti i 2014. Arbeidsinnvandrere som EU10erne finner man primært i håndverksyrkene, og ikke minst blant hjelpearbeiderne i byggenæringen. Videre skal det sies at disse tallene ikke inkluderer innleid arbeidskraft fra bemanningsselskapene, hvor EU10erne nok er kraftig representert i arbeidsstokken.

3.1 Lønnsutvikling for lederyrker

De 10 prosentene øverst i lønnsfordelingen hadde sterkere lønnsvekst enn de fleste andre, og trolig vil mange av disse være ledere. Lederyrkene utgjorde drøye 7 prosent av arbeidsstokken i 2014. Seks av ti ledere har utdanning på videregående skole-nivå, mens tre av ti har høyere utdanning. Resten mangler utdanningskode eller har utdanning på grunnskolenivå. Byggenæringen har, i motsetning til mange andre næringer, høyere andel kvinnelige ledere enn kvinneandel ellers. 11 prosent av dem i lederyrker var kvinner, mens kvinneandelen for næringen samlet lå på 8 prosent i 2014.

Figur 3.3 Lønnsvekst fra 2008 til 2014. Prosent. Lederyrker (STYRK98=1) og ikke ledende yrker (STYRK98=2-9). Heltid over 20 år. Ledere (n=10 000 i 2008 og n=11 600 i 2014). Ikke ledere (n=122 600 i 2008 og n=156 000 i 2014). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

Figur 3.3 viser at lønnsveksten for lederyrkene jevnt over ligger høyere enn for de ikke-ledende yrkene. Unntaket er helt nederst i fordelingen. Mens de 5 prosent lavest lønte lederne i snitt hadde lønnsvekst under 10 prosent, lå den på 21 prosent for de lavest lønte ikke-ledende yrkene. Videre ser man av figur 3.3 at lønnsveksten blant

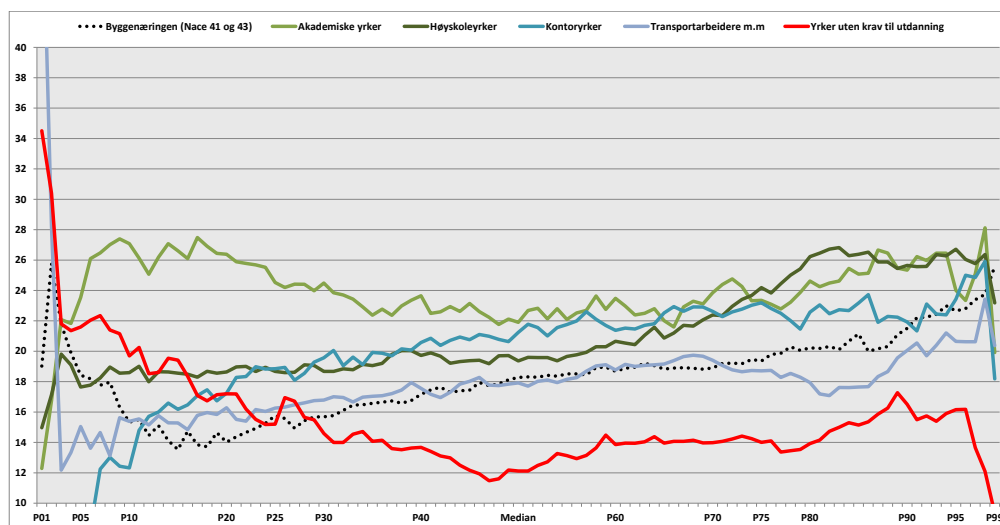
lederne blir høyere, desto høyere man kommer opp i fordelingen. De 10 prosent best lønnte lederne i 2014 hadde lønn som lå 30 prosent eller mer over de best betalte lederne i 2008.

Naturlig nok endres også P95/P05-forholdet mellom lederne i næringen, og de interne lønnsforskjellene mellom lederne blir større. Mens P95-lederen tjente 2,8 ganger så mye som P05-lederen i 2008, tjente 2014-versjonen 3,25 ganger så mye.

3.2 Lønnsutvikling for andre yrkesfelt – unntatt håndverkere

Til sammen utgjorde akademiske yrker, høyskoleyrker og kontoryrkene 15 prosent av de ansatte, og de aller fleste av disse hadde norsk landbakgrunn. Videre var det 9 prosent lastebil- og vogntogførere og kranførere (transportarbeidere m.m), som også var dominert av norskfødt arbeidskraft. Den siste yrkeskategorien, yrker uten krav til utdanning, som utgjorde 5 prosent av arbeidsstokken og var dominert av arbeidstakere født utenfor Norge. Figur 3.4 viser hvordan lønnsfordelingen for disse yrkesgruppene har vært fra 2008 til 2014.

Figur 3.4 Lønnsvekst fra 2008 til 2014. Prosent. STYRK98=2,3,4,8 og 9. Heltid over 20 år. Etter Yrkesfelt (n=122 600 i 2008 og n=156 000 i 2014). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

Den stiplede linja i figur 3.4 viser lønnsvekstens fordeling i byggenæringen samlet. Om yrkesgruppa ligger over eller under stiplet linje, samt avstand til stiplet linje, vil da indikere om yrkesfeltet har hatt en sterkere eller svakere vekst enn resten av næringen.

Som det framkommer av figur 3.4, er det de akademiske yrkene som gjennomgående har hatt høyest lønnsvekst. I det store og hele har yrkesfeltet 22–26 prosent vekst gjennom hele fordelingen. Tilsvarende ser man at høyskole- og kontoryrkene har høyere lønnsvekst enn næringen samlet. For høyskoleyrkene er veksten sterkest

øverst i fordelingen, hvor de 20 prosent høyest lønte har over 24 prosent. Kontoryrkene følger samme kurven, med unntak av helt nederst i fordelingen. Transportryrkene, som domineres av arbeidstakere med norsk landbakgrunn, følger den stiplede linja for næringen samlet – med unntak av P10 og lavere.

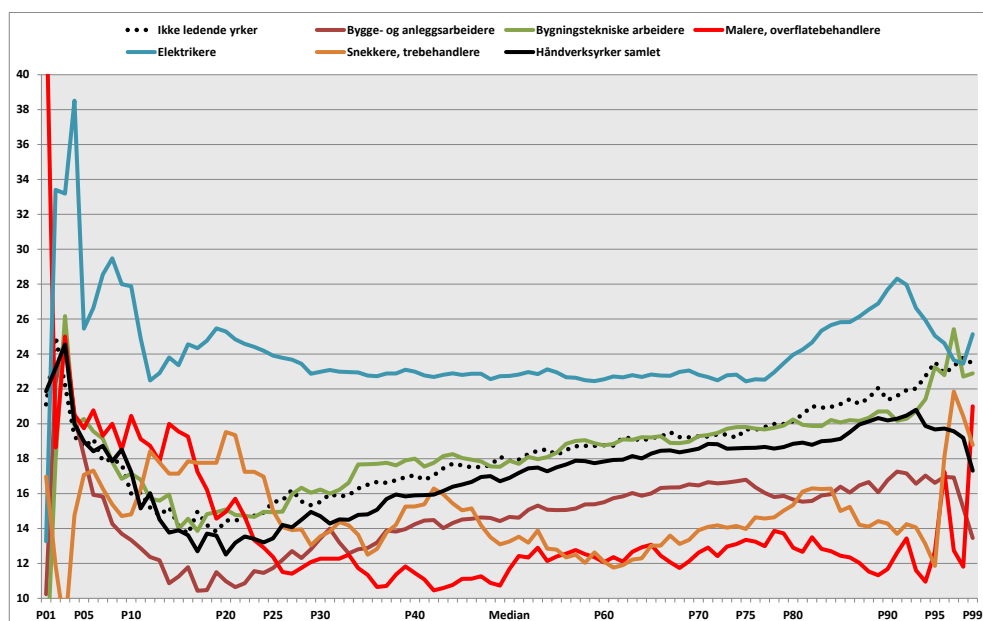
Yrker uten krav til utdanning, som domineres av utenlandsfødte, har derimot en annen form på sin kurve. For den nedre tredelen (P30) ligger lønnsveksten godt over næringen samlet, med en lønnsvekst på over 20 prosent. Derimot endres bildet fra P30 og oppover i fordelingen, da legger lønnsveksten seg betydelig under resten av næringen. For hjelpearbeiderne i intervallet P30-P80 ligger lønnsveksten rundt 12–14 prosent.

3.3 Lønnsutvikling for håndverksyrkene

To av tre ansatte i bygg er å finne i håndverkeryrker. I figur 3.5 er lønnsutviklingen for disse vist, samlet og etter fag. Etter STYRK98 omfattes følgende av de ulike yrkesgruppene.

- **712** - Bygg og anleggsarbeidere (murere, stillasbyggere, betong- og grunnarbeidere, jernbindere, forskalingsnekkere og tømrere). 712 er den største gruppa innenfor håndverksyrkene og utgjorde 37 700 personer i 2008 og 51 700 i 2014.
- **713** - Bygningstekniske arbeidere (taktekkere, isolatører og kapslere, glassarbeidere og rørleggere og VVS-montører). Til sammen utgjorde yrkesgruppa 12 000 personer i 2008 og 13 700 i 2014.
- **714** - Malere, overflatebehandlere, bygningsrengjørere o.l. Til sammen utgjorde yrkesgruppa 6000 personer i 2008 og 5800 i 2014. Mens næringen vokser, blir det altså færre lønnstakere innenfor disse fagene.
- **724** - Elektrikere, elektronikere o.l. Til sammen utgjorde yrkesgruppa 23 300 personer i 2008 og 24 900 i 2014.

Figur 3.5 Brutto månedslønn. Byggenæringen. Nominell lønnsvekst fra 2008 til 2014. Heltid over 20 år. Håndverkere – etter fag (n=85 300 i 2008 og n=108 300 i 2014). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

For det første ser man av figur 3.5 at lønnsveksten blant håndverkere samlet (svart linje) legger seg noe under lønnsveksten for næringen samlet. Videre ser man at lønnsutviklingen mellom fagene varierer. Blant håndverksyrkene skiller elektrikerne seg ut med sterkest vekst. For elektrikerne kommer lønnsveksten ikke under 22 prosent noe sted i fordelingen. Særlig sterk er veksten nederst (P10 og lavere), hvor gjennomsnittet for P1-P10 lå på 28 prosent. Videre ser man også høy vekst for de 20 prosent best betalte elektrikerne. P80 til P99 hadde i snitt en vekst på snaut 26 prosent. De fleste elektrikerne, eller midtintervallet P20-P80, legger seg på en vekst rundt 23 prosent for perioden samlet.

I motsatt ende av elektrikerne, finner man malerne. Deres vekst og fordeling følger på mange måter veksten blant yrkene uten krav til utdanning (se figur 3.4). Den lavest lønte fjerdedelen blant malerne har sterkest lønnsvekst, mens lønnsveksten for de andre legger seg godt under næringen og håndverksyrkene samlet. Med unntak av helt i topp, ligger lønnsveksten for de tre øverste kvartilene rundt 12 prosent.

4 Lønnsnivå i 2016 – bygg

Det forrige kapitlet viste hvordan lønnsvekst og lønnsfordeling hadde vært i årene 2008–2014. Blant annet skilte byggenæringen seg fra resten av privat sektor når det gjaldt lønnsvekst helt nederst i fordelingen. At en næring med lav organisasjonsgrad og tariffavtaledekning, i kombinasjon med stor arbeidsinnvandring, har hatt sterkere lønnsvekst nederst i fordelingen, må ses i lys av allmenngjøringen av byggfagsoverenskomsten. På nasjonalt nivå ble denne allmenngjort i 2007, og har slik sett virket i hele perioden 2008–2014.

I dette kapitlet ser vi nærmere på hvor mange arbeidstakere det er som ligger under, på, eller over den allmenngjorte timesatsen. Dette er gjort for de manuelle yrkene. Manuelle yrker her er definert som arbeidstakere som er registrert med STYRK98=6-9. Lederyrker og funksjonæryrker STYRK98=1-5 er ikke med. Videre må arbeidstakerne være over 20 år på telletidspunktet for å være med. Som øvre grense er det satt 60 år. Den sist tilgjengelige lønnstatistikken er gjort med lønnsobservasjoner per 1.10. 2016. På dette tidspunktet skulle arbeidstakere som utfører bygningsarbeid minst ha en lønn per time på:

- For faglærte: kr 187,80
- For ufaglærte uten bransjeerfaring: kr 168,80
- For ufaglærte med minst ett års bransjeerfaring: kr 176,00
- For arbeidstakere under 18 år: kr 113,20

Fordi lønnsstatistikken oppgir avtalt arbeidstid per uke, mens lønnsinnberetningene er oppgitt per måned, brukes en omregningsfaktor på 4,33 uker. Avtalt arbeidstid multipliseres med omregningsfaktoren, som så gir avtalt arbeidstid per måned. Lønnsbegrepet som brukes er avtalt lønn⁶, det vil si at eventuelle uregelmessige tillegg (tillegg for ubekvem arbeidstid, utkallingstillegg, skifttillegg, smusstillegg, offshoret tillegg og andre tillegg som kommer uregelmessig) *ikke* er med. Mens det forrige kapitlet så på utviklingen i bruttolønn, er det avtalt lønn som legges til grunn her. Årsaken til at lønnsbegrepet endres er at det er den avtalte lønna som blir allmenngjort. Det er også satt en nedre grense på 100 kroner timen og en øvre grense på 400 kroner timen for arbeidstakerne. Årsaken til det er at vi vurderer det som mer sannsynlig at 100 kroner timen eller mindre oftere skyldes en feilregistrering, enn at noen hadde et slikt lønnsnivå høsten 2016. Det samme gjelder for den øvre grensa på 400 kroner timen i avtalt lønn. Samlet betyr det at 1,2 prosent av lønnsforholdene er utelatt i analysen. Innen bygg er da laveste lønnsintervall 100–169 kroner, hvor

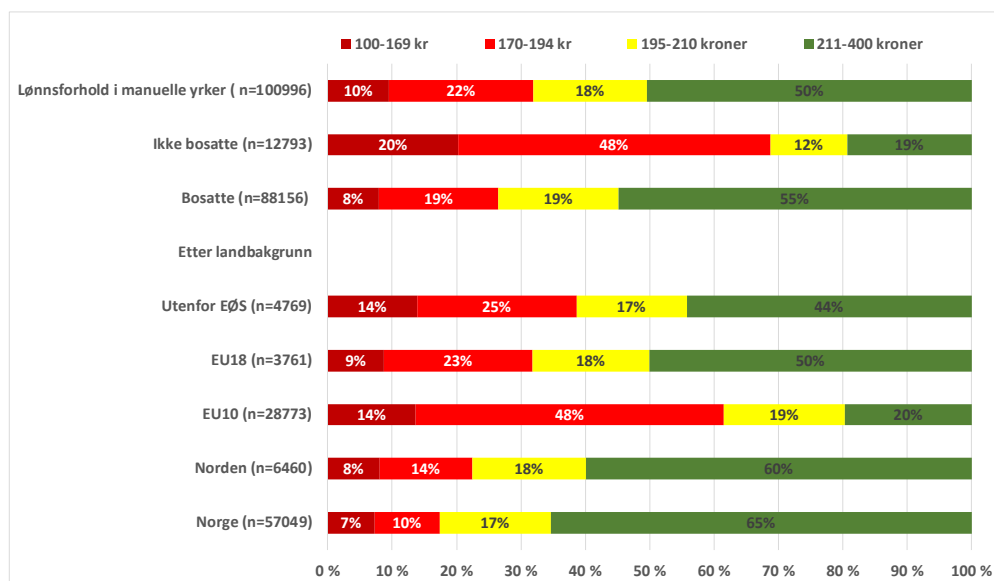
---

⁶ Avtalt lønn omfatter den faste lønna (omregnet til månedslønn) som utbetales enten den er definert som time-, måneds-, 14 dagers- eller ukelønn. Avtalt lønn er den faktisk utbetalte lønna ved tellingstidspunktet, og den blir ofte betegnet som regulativlønn eller fast grunnlønn. Kvalifikasjonstillegg/kompetansetillegg og andre faste personlige tillegg skal inkluderes i denne lønnsarten.

168,80 kroner er den lønnsatsen som var allmenngjort når lønnsdataene ble samlet inn.

Av totalt 102 150 lønnsforhold tilhører 89 320 personer som er registrert som bosatt i Norge, mens 12 828 lønnsforhold, eller snaut 13 prosent, tilhører arbeidstakere som ikke er bosatt i Norge. Av de 12 828 er 9254 født i EU10 (72 prosent av samtlige ikke-bosatte), mens 2464 er nordiske arbeidstakere (19 prosent av samtlige ikke-bosatte).

Figur 4.1 Avtalt lønn per time 1.10. 2016. Manuelle yrker. Nace 41 og Nace 43, unntatt 43.21 (elektro). 20-60 år. Etter bosettingsstatus og landbakgrunn. SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

10 prosent av lønnsforholdene i bygg har et lønnsnivå som ligger under den allmenngjorte satsen på 169 kroner timen. Videre ser man av figur 4.1 at 22 prosent har et lønnsnivå rett over allmenngjort sats, mens 18 prosent har et lønnsnivå som ligger mellom 195–210 kroner timen. Halvparten av arbeidstakerne har et lønnsnivå som ligger 25 prosent eller mer over satsen på 168,80 kroner timen.

Videre er det store forskjeller i lønnsnivået mellom bosatte og ikke-bosatte. Hver femte ikke-bosatt lå under satsen, mens 8 prosent av de bosatte lå under satsen. Videre er det verd å merke seg at snaut halvparten av de ikke-bosatte ligger rett over satsen.

Etter landbakgrunn er det også betydelige forskjeller. 65 prosent av dem med norsk landbakgrunn hadde en lønn som var 25 prosent eller mer over minstelønns-satsen (211–400 kroner timen). Tilsvarende ser man av figur 5.1 at seks av ti av dem som kommer fra de nordiske landene, og halvparten av dem som kommer fra de opprinnelige EU-landene (EU18), har et tilsvarende lønnsnivå. I den andre enden er en av fem fra EU10 å finne i den høyeste lønnskategorien.

14 prosent av EU10erne ligger under minstesatsen, mens nesten halvparten av dem ligger på sats eller rett over den (170–194 kroner timen).

5 Lønnsnivå i 2016 – elektro

Blant håndverksfagene var det elektrikerne som hadde sterkest lønnsvekst i perioden 2008–2014. Som i bygg, har det i perioden vært allmenngjøring også for elektrisk installasjonsarbeid. Blant annet var laveste lovlig lønnsats på 180,35 kroner per time for ufaglærte/hjelparbeider høsten 2016. Det er EL og ITs landsoverenskomst for elektrofagene som legges til grunn for tariffnemndas vedtak.

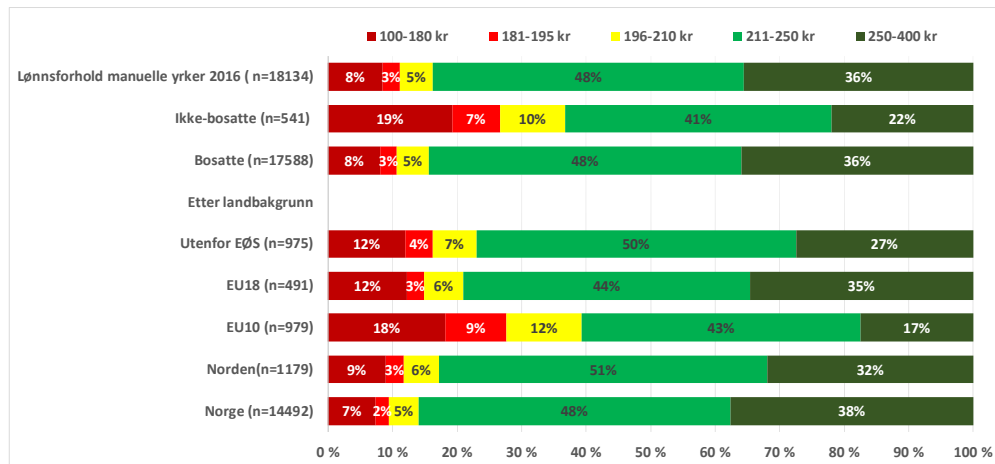
Som i byggenæringen ellers, er lederyrker og funksjonæryrker (STYRK98=1-5) tatt ut, og søkelyset rettes mot de manuelle yrkene (STYRK98=6-9). Det er gjort tilsvarende aldersbegrensninger, med 20 år som nedre og 60 år som øvre aldersgrense. Lønnsobservasjonene er gjort per 1. september 2016, og som i bygg er det avtalt lønn⁷ som legges til grunn. Det er også satt en nedre grense i avtalt lønn på 100 kroner timen og en øvre grense på 400 kroner timen. Dette betyr at 2,1 prosent av de registrerte lønnsforholdene er blitt utelatt.

Mens 28 prosent av lønnsforholdene innenfor bygg i 2016 tilhørte en fra EU10, er andelen på 5 prosent innenfor elektrisk installasjonsarbeid. Videre er 80 prosent av dem som har lønnsforholdene født i Norge, 6 prosent er født i Norden, 3 prosent er født i EU18, mens 6 prosent er født utenfor EØS-området. Andelen ikke-bosatte utgjør 3 prosent av lønnsforholdene, og blant de som ikke var registrert som bosatte, var syv av ti fra de nordiske landene. 98 prosent av lønnsforholdene tilhører personer som er registrert i et håndverksyrke (STYRK98=7). Av håndverkerne var 93 prosent igjen registrert innen yrkesgruppa 724 Elektrikere, elektronikere o.l. Figur 5.1 viser fordeling av avtalt lønn per time, etter landbakgrunn og mellom bosatte og ikke-bosatte.

---

⁷ Avtalt lønn omfatter den faste lønna (omregnet til månedslønn) som utbetales enten den er definert som time-, måneds-, 14 dagers- eller ukelønn. Avtalt lønn er den faktisk utbetalte lønna ved tellingstidspunktet, og den blir ofte betegnet som regulativlønn eller fast grunnlønn. Kvalifikasjonstillegg/kompetansetillegg og andre faste personlige tillegg skal inkluderes i denne lønnsarten.

Figur 5.1 Avtalt lønn per time 1.10 2016. Manuelle yrker. Nace 43.21 Elektrisk installasjonsarbeid. 20-60 år. Etter bosettingsstatus og landbakgrunn. SSB lønnsstatistikk 2016, egne beregninger.

Laveste lønnsintervall er satt til 100–180 kroner per time, fordi 180,35 kroner er den laveste lønnsatsen (ufaglært/hjelparbeider) som var gjeldende da data ble samlet inn. For de manuelle yrkene samlet ligger 8 prosent på eller under den allmenngjorte satsen, mens 3 prosent ligger rett over. 5 prosent tjener 196–210 kroner timen, mens 48 prosent har fra 211 til 250 kroner timen. En drøy tredel (36 prosent) tjener over 250 kroner timen.

Blant de ikke-bosatte ligger 19 prosent på eller under den allmenngjorte satsen, mens 8 prosent ligger på eller under for de bosatte. Etter fødeland er andelen på eller under minstesats – lavest for norskfødte (7 prosent) og høyest for EU10 (18 prosent). For de norskfødte lå 2 prosent rett over minstesatsen, mens andelen for EU10 var på 9 prosent.

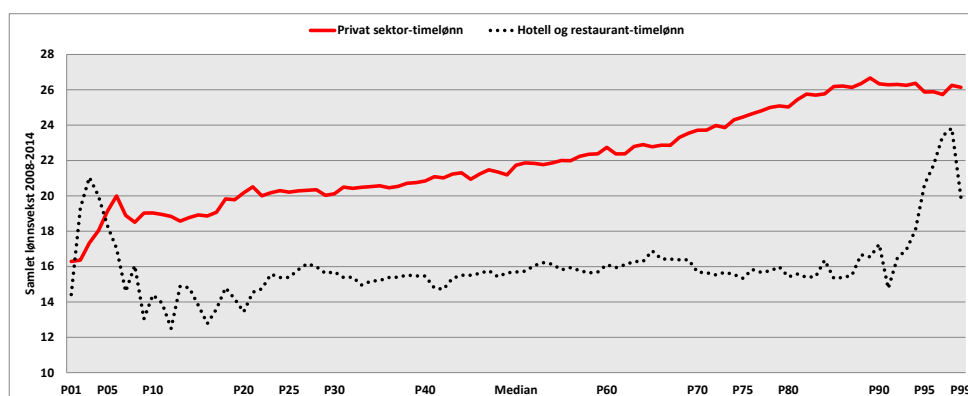
6 Lønnsutvikling HORECA

Kapitlet ser nærmere på hvordan lønningene har utviklet seg i hotell og restaurant og catering (HORECA) fra 2008 til 2014. Næringen er avgrenset etter standard for næringsgruppering (SN2007) og består av Nace=55 Overnattingsvirksomheter og Nace=56 Serveringsvirksomheter (restauranter, catering/ kantine og barer). Det er som nevnt ikke mulig å skille mellom organiserte virksomheter, for eksempel medlemsbedrifter i NHO Reiseliv, eller om virksomhetene er bundet av tariffavtale eller ei. Tilsvarende er det ikke mulig å skille arbeidstakerne etter om de er organisert i Fellesforbundet eller andre forbund, eller om de er uorganiserte. Som nevnt er organisasjonsgrad og avtaledekning i næringen lav.

Ifølge TBU hadde arbeidere i NHO-organiserte virksomheter økt sine årslønner med 3,1 prosent i 2009, 3,1 prosent i 2010, 3,4 prosent i 2011, 3 prosent i 2012, 3,3 prosent i 2013 og 3,1 prosent i 2014. Til sammen skal dette gi en samlet gjennomsnittlig vekst på 20,5 prosent for perioden 2008 til 2014.

Figur 6.1 viser vekst i brutto månedslønn for alle over 20 år som jobbet i HORECA og hvordan denne har fordelt seg i perioden 2008–2014. For å sette næringen i relieff, er det i figuren 6.1 gjort tilsvarende for lønnsveksten for alle over 20 år som jobbet heltid i privat sektor.

Figur 6.1 Prosentvis vekst i brutto månedslønn. Nominelt. Heltid og deltid over 20 år. 2008 og 2014. HORECA (n=69 300 i 2008 og n=75 800 i 2014) Privat sektor (n=1 143 000 i 2008 og n=1 276 000 i 2014). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

Figur 6.1 viser prosentvis lønnsvekst fra 2008 til 2014. Det er tatt ut 99 punkter i fordelingen i 2008 og tilsvarende antall punkter i 2014, hvor y-aksen illustrerer hvor mye lønna er økt i prosent for perioden samlet etter plass i lønnsfordelingen. Den røde linja illustrerer privat sektor samlet, mens den stiplede linja viser lønnsvekst og fordeling for HORECA.

For det første ser man at lønnsveksten i HORECA legger seg betydelig under privat sektor samlet. I intervallet P25-P90 er lønnsveksten jevn, og ligger rundt 16 prosent. For P10-P20 legger veksten seg noe lavere, med gjennomsnittlig lønnsvekst på 14 prosent. Derimot er det større forskjeller nederst – og helt øverst i fordelingen. De fem prosent høyest lønte i 2014 (P95-P99) hadde timelønn som lå 22 prosent over de høyest lønte i 2008. Tilsvarende er veksten høy blant de lavest lønte. For intervallet P01-P05 lå veksten rett under 19 prosent i gjennomsnitt. Samlet er lønnsfordelingen i næringen jevn, med unntak av de lavest og de høyest lønte, som har sterkest lønnsvekst.

Tabell 6.1 Ratioer mellom høyest og lavest lønte i HORECA 2008 til 2014.

	P99/P01	P95/P05	P90/P10	Median/P05
2008	4,69	2,48	1,80	1,40
2009	4,74	2,40	1,73	1,34
2010	4,78	2,38	1,72	1,32
2011	4,73	2,51	1,78	1,33
2012	5,11	2,45	1,79	1,32
2013	5,04	2,57	1,85	1,36
2014	4,91	2,53	1,84	1,37

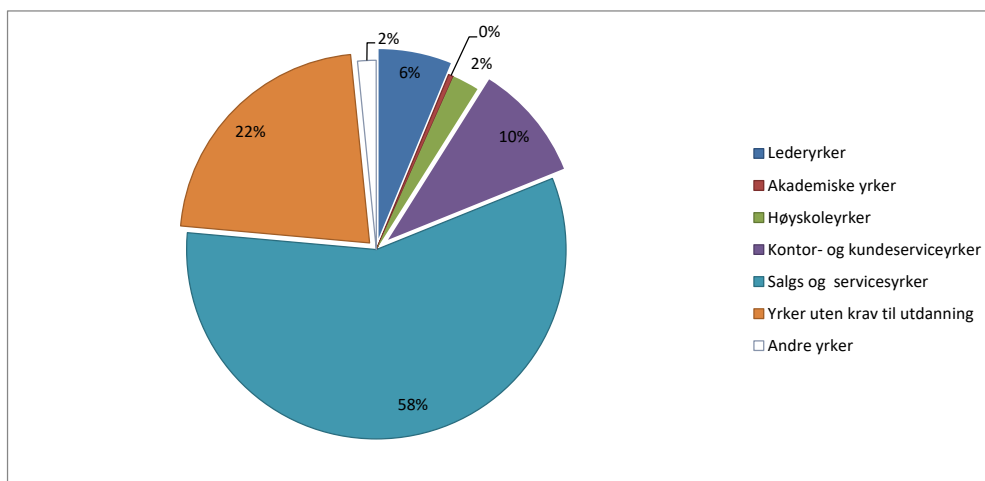
Fordi veksten er noe sterkere i topp enn i bunn, øker også forskjellene mellom lavtlønte og høytlønte noe – både for ratioene P99/P01, P95/P05, P90/P10, – men siden de lavest lønte (P05) har hatt bedre lønnsvekst enn median, reduseres forskjellene mellom disse.

7 Lønnsutvikling for yrkesfelt – HORECA

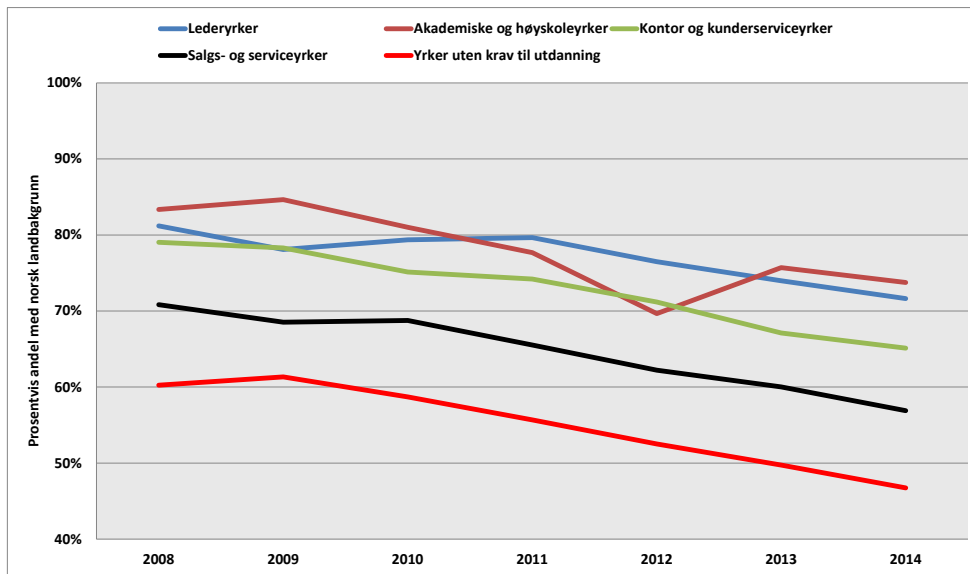
Samlet lønnsvekst for 2008–2014 viste seg å være lavere i HORECA enn i privat sektor, og blant de ansatte var det de lavest lønte og de høyest lønte som hadde høyest lønnsvekst. Vi skal her se hvordan lønnsvekst og fordeling har vært for de ulike yrkesfeltene (STYRK98) i næringen.

Figur 7.1 HORECA etter yrkesfelt. 2014.

6 prosent av de ansatte var å finne i en lederstilling, mens akademiske yrker og høyskoleyrkene utgjorde snaue 3 prosent av arbeidsstyrken. Som det framkommer av figur 7.1, er nesten seks av ti ansatte å finne innenfor salgs- og serviceyrker. Her er det hovmestrene og servitører/barkeepere samt kokker som er de store yrkesgruppene. Videre var nesten hver fjerde lønsmottaker å finne i yrker uten krav til utdanning. Flesteparten av disse var kjøkken- og anretningsassistenter samt rengjøringspersonale. Hver tiende ansatt var å finne innenfor kontor og kundeserviceyrker. Av disse igjen var de aller fleste resepsjonister og opplysningsmedarbeidere. Ser man nærmere på arbeidstakernes landbakgrunn, endres denne betydelig i løpet av perioden. Mens syv av ti hadde norsk landbakgrunn i 2008, gikk andelen ned til 57 prosent i 2014.

Figur 7.2 Hotell og restaurant etter yrkesfelt. Andel med norsk landbakgrunn. 2008 til 2014. SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

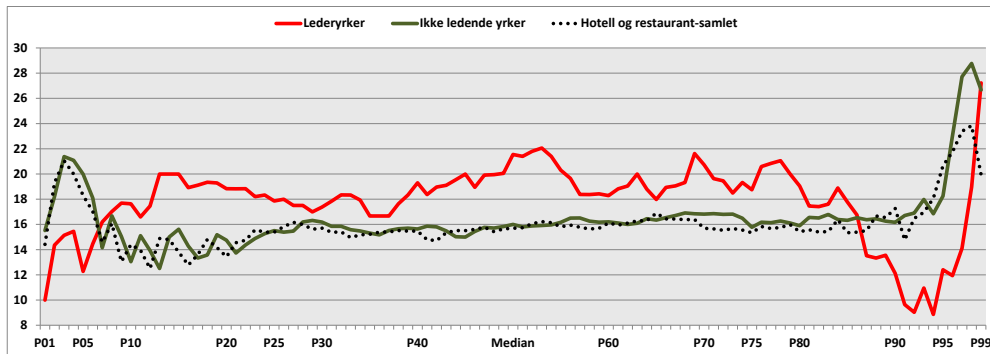
Figur 7.2 viser utviklingen for yrkesgruppene etter landbakgrunn. I samtlige grupper reduseres andelen med norsk landbakgrunn, men i lederyrker, akademiske- og høyskoleyrkene utgjør norsk landbakgrunn fortsatt over 70 prosent. Retter man søkelyset mot den største yrkesgruppa, salgs- og serviceyrker (dominert av servitører og kokker), går andelen fra 71 prosent i 2008 til 57 prosent i 2014. Tilsvarende går andelen for den nest største yrkeskategorien, yrker uten krav til utdanning, ned fra 60 prosent til 47 prosent for dem med norsk landbakgrunn.

I 2014 var hver femte arbeidstaker innenfor næringen født utenfor EØS-området, men landgruppa som øker mest, er EU10. Mens EU10erne utgjorde 2 prosent av arbeidstakerne i 2008, utgjorde de 8 prosent i 2014. I tillegg er det 6–7 prosent av arbeidstakerne hvor man ikke har fått koblet på landbakgrunn på lønnsstatistikken. Det dreier seg om nyankomne arbeidstakere – som ofte har bakgrunn fra EU10. Andelen med EU10ere ligger derfor høyere enn 8 prosent i 2014.

7.1 Lønnsutvikling for lederyrker

I de neste avsnittene vil det bli redegjort for lønnsutviklingen for de største yrkesgruppene innenfor næringen, men først skal vi se hvordan utviklingen har vært for dem som var i lederyrker i perioden 2008–2014.

Figur 7.3 Prosentvis vekst i brutto månedslønn. Nominelt. Heltid og deltid over 20 år. 2008 og 2014. HORECA Ledere (n=5900 i 2008 og n=5900 i 2014). Ikke ledere (n=63 400 i 2008 og n=75 900 i 2014). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

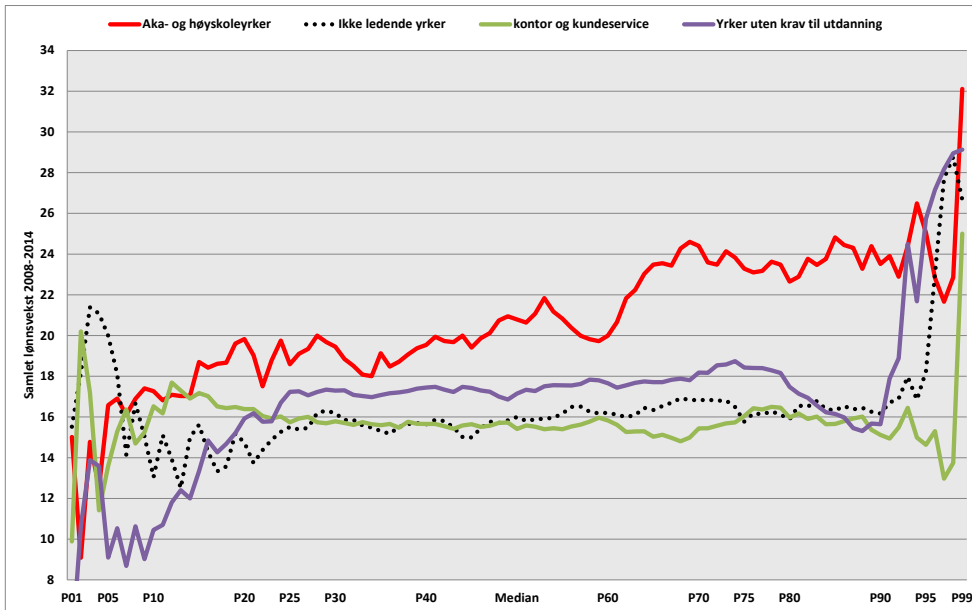
Lederyrkene utgjorde 7 prosent av lønnstakerne i 2008 og 6 prosent i 2014. Med andre ord er det blitt relativt sett noen færre i lederyrker i løpet av perioden. Figur 7.3 viser hvorledes yrkesgruppas lønnsutvikling og fordeling har vært, sammenliknet med de andre ansatte. Lederyrkene har i det meste av fordelingen hatt noe sterkere lønnsutvikling enn resten av de ansatte. Innenfor intervallet P10- P85 ligger ledernes lønnsvekst rundt 18 til 20 prosent, mens de uten lederstillinger ligger noen prosentpoeng lavere i det samme intervallet. Derimot skiller lederyrkene seg fra de ansatte helt nederst – og øverst i fordelingen. De lavest lønte lederne (P05 og lavere) har hatt svakere vekst enn de lavest lønte ansatte. Tilsvarende ser man samme effekt fra P85 og oppover, hvor høyest lønte lederes lønnsvekst legger seg lavere enn de høyest lønte ansattes lønnsvekst.

7.2 Lønnsutvikling for andre yrkesfelt – unntatt serviceyrkene

Hotell og restaurant hadde kun et par prosent av arbeidsstokken innenfor akademiske eller høyskolebaserte yrker. Derimot var hver tiende arbeidstaker å finne innenfor kontor og kundeservice, hvor over 80 prosent av disse igjen var resepsjonister og medarbeidere innenfor kundeservice. Drøyt halvparten av de ansatte innenfor kontor og kundeservice arbeidet i deltidsstillinger.

HORECA har også et relativt stort innslag av yrker uten krav til utdanning, som igjen var dominert av hjelpearbeidere på kjøkkenet og renholdere. For dette yrkesfeltet er også deltidsandelen høy, bare tre av ti jobbet heltid.

Figur 7.4 Prosentvis vekst i brutto månedslønn. Nominelt. Heltid og deltid over 20 år. 2008 og 2014. HORECA etter yrkesfelt (n=24 400 i 2008 og n=28 700 i 2014). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

Den lille gruppa med akademisk yrker/høyskoleyrker viser seg å ha en betydelig bedre lønnsvekst enn resten av de ikke-ledende yrkene. Fra P60 og oppover i fordelingen hadde disse arbeidstakerne en vekst rundt 24 prosent. Videre ser man av figur 7.4 av veksten er lavere nederst enn øverst, noe som tilsier at de interne lønnsforskjellene for akademiske yrker/høyskoleyrker øker i løpet av perioden.

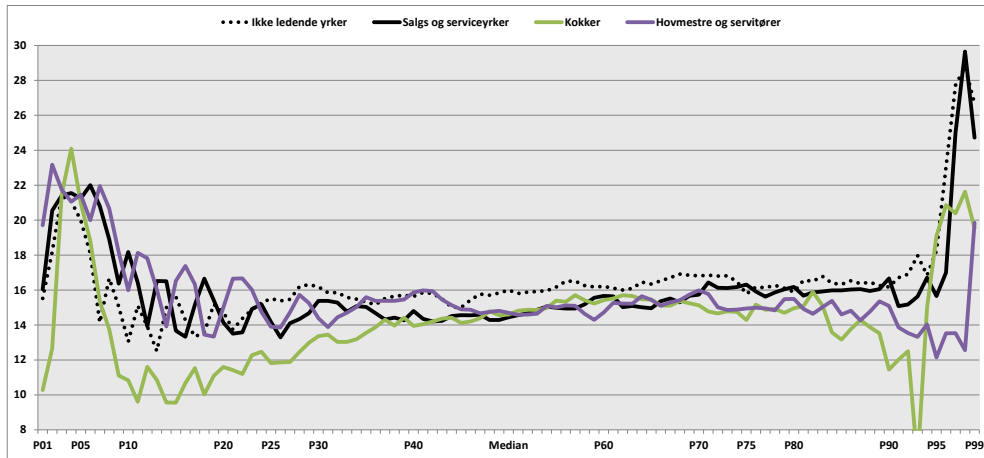
Lønnsveksten for de aller fleste resepsjonistene (kontor- og kundeserviceyrker) ligger jevnt rundt 16 prosent. Det er noe variasjon helt nederst og helt øverst i fordelingen. Men tar man gjennomsnittet for P01-P10, var veksten på 15 prosent, mens et tilsvarende gjennomsnitt for P90-P99 gir et gjennomsnitt på 16 prosent.

Derimot er det større interne forskjeller blant hjelpearbeidere på kjøkken/renholdere. Innenfor intervaller P25-P75 er veksten jevn, 2014-lønna ligger omtrent 17 prosent over 2008-nivået. Derimot er det betydelig svakere lønnsvekst i nederste kvartilet (P25 og lavere). Gjennomsnittet for P01-P10 gir en vekst på 10 prosent fra 2008 til 2014, mens snittet for P10-P20 tilsier en vekst på 13 prosent. I den andre enden, derimot, var veksten for de 10 prosent høyest lønte med yrke uten krav til utdanning på nesten 24 prosent.

7.3 Lønnsutvikling for serviceyrkene

Serviceyrkene utgjorde 58 prosent av lønntakerne i 2014. Innad i yrkesfeltet var seks av ti å finne som hovmestre og servitører, mens hver tredje var å finne som kokk. Flesteparten jobber deltid, men andelen heltid er svakt økende gjennom perioden. I 2014 jobbet 36 prosent av de ansatte innenfor gruppa heltid.

Figur 7.5 Prosentvis vekst i brutto månedslønn. Nominelt. Heltid og deltid over 20 år. 2008 og 2014. HORECA. Serviceyrkene - etter yrke. (n=36 400 i 2008 og n=45 700 i 2014). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

Av servitører og kokker så ser man av figur 7.5 at lønnsutviklingen er nokså lik fra P40 og oppover. I intervallet P40-P80 ligger begge yrkesgruppene med en lønnsvekst rundt 15 prosent. Derimot var lønnsveksten for de 40 prosent lavest lønte kokkene betydelig under veksten til det tilsvarende intervallet for servitørene. Det er noe svingninger i kokkenes kurve nederst, men i snitt hadde P01-P10 en lønnsvekst på 16 prosent. Tilsvarende lønnsvekst blant de 10 prosent lavest lønte servitørene var på rett over 20 prosent. For kokkenes vedkommende ser man at lønnsveksten var svakest i P10-P25, hvor veksten ikke kommer over 12 prosent. Retter man blikket mot de best betalte kokkene og servitørene, var lønnsveksten i snitt for intervallet P90-P99 på snaut 16 prosent for kokkene og drøyt 14 prosent for servitørene og hovmestrene.

8 Lønnsnivå i 2016 – HORECA

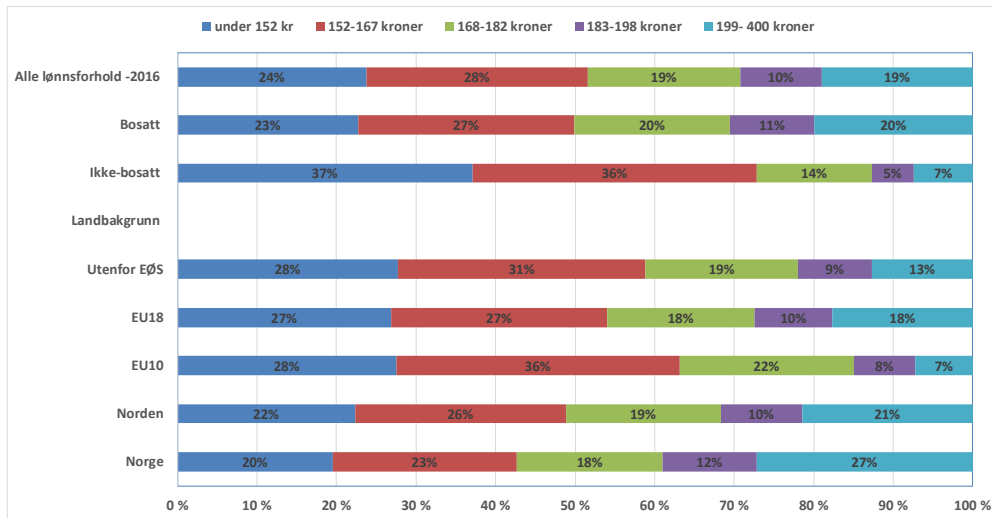
Mens byggenæringen i perioden 2008–2014 hadde allmenngjort minstelønn, ble HORECA først allmenngjort 1. januar 2018. Det er Riksavtalen mellom Fellesforbundet og NHO Reiseliv som ligger til grunn for allmenngjøringen. Etter 1. januar 2018 var det ikke lov å lønne under 157,73 kroner per time for ansatte over 20 år. Ettersom sist tilgjengelig statistikk for notatet er fra september 2016, har vi valgt å se hvor mange det var som lå under gjeldende minstesats i tariffavtalen på 152,73 kroner i 2016. Som i bygg, er det arbeidstakere over 20 år som er med. Videre er det satt en øvre grense på avtalt arbeidstid på 50 timer i uka, og det er avtalt lønn⁸ som ligger til grunn for timelønnsberegningene. For arbeidstakere hvor det er oppgitt skiftordning (35,5 timer per uke/36,5 timer per uke m.m), er det tatt høyde for dette i omregningen. Der det ikke foreligger opplysninger om skiftarbeid, er det lagt til grunn 162,5 timers arbeidstid i måneden for heltidsansatte.

Til sammen er det 87 800 lønnsforhold som ligger til grunn, hvorav 93 prosent tilhører bosatte, mens 6300 lønnsforhold eller 7 prosent tilhører ikke-bosatte. Etter landbakgrunn tilhører 42 prosent av lønnsforholdene en arbeidstaker født i Norge, mens 29 prosent tilhører en person født utenfor EØS-området. Arbeidstakere fra EU10 utgjorde 14 prosent, mens arbeidstakere fra Norden utgjorde 8 prosent. De siste prosentene tilhører arbeidstakere fra EU18, mens 0,3 prosent manglet registrert fødeland. Som i bygg, er det satt en nedre grense på 100 kroner timen i avtalt lønn, og en øvre grense på 400 kroner i timen. Dette betyr at vi utelater 1,3 prosent av lønnsforholdene. Årsaken er at vi vurderer det som mer sannsynlig at 100 kroner timen eller mindre, oftere skyldes en feilregistrering framfor at noen hadde et slikt lønnsnivå høsten 2016.

---

⁸ Avtalt månedslønn omfatter fast lønn som utbetales enten den er definert som time-, måneds-, 14 dagers- eller ukelønn. Avtalt månedslønn er den faktisk utbetalte lønna ved tellingstidspunktet, og blir ofte betegnet som regulativlønn eller fast grunnlønn. Kvalifikasjonstillegg/kompetansetillegg og andre faste personlige tillegg skal inkluderes i denne lønnsarten. Lønnsarten omfatter ikke uregelmessige tillegg eller eventuell bonus.

Figur 8.1 Avtalt lønn per time 1.10 2016. HORECA. Nace 55 og Nace 56. 20 år eller mer. Avtalt arbeidstid opp til 50 timer i uka. Etter bosetningsstatus og landbakgrunn. (n=86 699 lønnsforhold). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

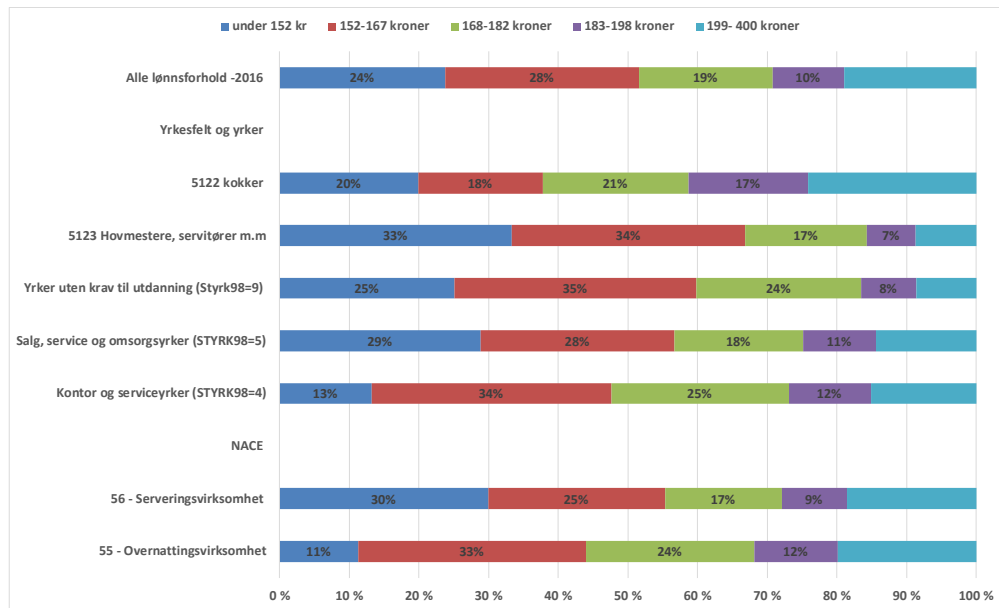

I 2016 var det 24 prosent som hadde en avtalt timelønn som lå under minstelønns-satsen i Riksavtalen, og 28 prosent som lå på minstelønns-satsen eller opp mot 10 prosent over den (152–167 kroner). Høyest andel som lå under minstesatsen var blant de ikke-bosatte, hvor 37 prosent lå under satsen. 73 prosent av de ikke-bosatte lå under 168 kroner timen, mens andelen blant de bosatte var 50 prosent.

Etter fødeland er det de som er født utenfor Norden som har de høyeste andelen under minstesatsen. 28 prosent av dem som kom fra EU10 eller utenfor EØS, hadde en timelønn som lå under minstesatsen. Lavest var andelen blant de norskfødte og nordiske, hvor henholdsvis 20 og 22 prosent lå under satsen. Videre ser man at de med norsk eller nordisk landbakgrunn oftere hadde en lønn over 200 kroner timen.

Figur 8.2 Avtalt lønn per time 1.10 2016. HORECA. Nace 55 og Nace 56. 20 år eller mer. Avtalt arbeidstid opp til 50 timer i uka. Etter yrkesfelt og næring. (n=86 699 lønnsforhold). SSB lønnsstatistikk, egne beregninger.

Figur 8.2 viser hvordan lønnene fordeler seg i de to næringene og for de største yrkesfeltene og yrkesgruppene innenfor HORECA. For det første er det betydelige forskjeller mellom serveringsvirksomhetene og overnattingsvirksomhetene. I sistnevnte næring var det 11 prosent som lå under 152 kroner timen, mens andelen for serveringsvirksomhetene lå på 30 prosent. Godt over halvparten av lønnstakerne innenfor servering hadde en lønn på under 168 kroner timen, mens 43 prosent av dem som jobbet i overnattingsvirksomheter hadde et tilsvarende lønnsnivå.

Etter yrkesfelt viser det seg at andelen i salgs- og serviceyrker har den høyeste andelen som ligger under minstesatsen i tariffen, og innad i yrkesfeltet viser det seg at det er blant hovmestere og servitører at andelen er aller høyest. 33 prosent av denne yrkesgruppa hadde en avtalt lønn som lå under minstesatsen, og to av tre i yrkesgruppa hadde en avtalt lønn under 168 kroner timen. Blant kokkene, som var den andre store yrkesgruppa i yrkesfeltet, lå 20 prosent under minstesatsen, og fire av ti lå under 168 kroner timen.

9 Oppsummering

Dette notatet har tatt for seg lønnsutviklingen i bygg og i HORECA. Felles for begge bransjene er at de i perioden 2008–2014 har hatt lavere lønnsvekst enn resten av privat sektor. Sammenliknet med lønnsveksten som framkommer av TBU, er den lavere i våre beregninger. Årsakene er at lønnsstatistikken også omfatter virksomheter som ikke er medlem av en arbeidsgiverorganisasjon, eller som ikke er bundet av en tariffavtale. I begge næringene har forskjellen mellom lavest lønte og høyest lønte økt, uavhengig av hvilke ratio man velger å legge til grunn (P99/P01, P95/P05 eller P90/P10).

I byggenæringen viste analysene etter yrkesfelt at lederyrker, akademiske yrker og høyskoleyrker og til dels kontoryrkene hadde sterkere lønnsvekst enn de andre. Disse yrkesfeltene domineres av norskfødte arbeidstakere. Et yrkesfelt skilte seg ut, yrker uten krav til utdanning (hjelpesarbeidere). De hadde sterkere lønnsvekst blant de 30 prosent lavest lønte, mens lønnsveksten for de 70 prosent høyest lønte av dem var betydelig lavere enn for de andre yrkesfeltene.

I det største yrkesfeltet i byggenæringen, håndverksyrkene, viser det seg at det var betydelige forskjeller mellom fagene. Den håndverkergruppa som hadde sterkere – og jevnere – lønnsvekst, var elektrikerne. Blant elektrikerne kom ikke lønnsveksten under 22 prosent noe sted i fordelingen. Særlig sterk var veksten nederst, hvor gjennomsnittet for P1-P10 ga en lønnsvekst på 28 prosent. I den andre enden av fagene var malerne. Deres lønnsvekst og lønnsfordeling følger på mange måter vekstkurven som ble observert for hjelpesarbeiderne. Den lavest lønte fjerdedelen av malerne hadde sterkere lønnsvekst – mens lønnsveksten for de andre malerne legger seg godt under næringen og håndverksyrkene samlet. Med unntak av de aller høyest lønte, lå lønnsveksten for de tre øverste kvartilene blant malerne rundt 12 prosent.

I hele perioden 2008–2014 har byggefagsoverenskomsten vært allmenngjort, mens landsoverenskomsten for elektrofagene har vært det i perioder. I våre analyser av lønnsnivået i 2016, viser det seg at fortsatt er det arbeidstakere som har lavere lønn enn det som forskriftene tillater. I bygg, unntatt elektro, var det 10 prosent av lønnsforholdene for de manuelle yrkene som lå under. Høyest andel var det blant de ikke-bosatte, hvor hver femte lå under minstesats. Etter landbakgrunn viste det seg at omfanget av lønn under minstesats var mest utbredt blant EU10-erne, der 14 prosent lå under, mens 48 prosent av dem lå på eller rett over minstesatsen.

Omfanget av EU10-ere var betydelig lavere innen elektro enn ellers i byggenæringen. Innen elektro var det 8 prosent som lå under satsen, mens 3 prosent lå på eller rett over satsen. Innslaget av ikke-bosatte var også langt lavere i elektro enn i bygg. Men, som i bygg var det blant disse man fant flest under satsen. Blant de ikke-bosatte innenfor elektroinstallasjon, lå 19 prosent under minstesatsen. Etter land-

bakgrunn viste det seg også å være EU10erne som hadde høyest andel under minstesatsen. I motsetning til i bygg, var derimot andelen EU10ere som lønnsmessig lå seg rett over minstesatsen, liten.

Som i byggenæringen, har innslag av arbeidskraft som er født utenfor landets grenser, økt betydelig i HORECA. Når man kontrollerer for yrkesfelt, viser det seg særlig at innslaget av utenlandsfødte ikke var så høyt blant lederyrker, høyskole- og akademiske yrker, men desto høyere i serviceyrkene og ikke minst for yrker uten krav til utdanning (hjelperebidere på kjøkken/ renholdere). For sistnevnte yrkesfelt var flertallet født utenfor Norge.

Når det kom til lønnsvekst for HORECA, var den betydelig lavere enn i privat sektor samlet i perioden 2008–2014. For de fleste, eller innenfor intervallet P25–P90, var lønnsveksten jevn, og rundt 16 prosent. For P10–P20 var den lavere, med gjennomsnittlig lønnsvekst på 14 prosent. De 5 prosent høyest lønte i 2014 (P95–P99) hadde lønn som lå 22 prosent over de høyest lønte i 2008. Tilsvarende var det høy vekst blant de lavest lønte. For intervallet P01–P05 lå veksten rett under 19 prosent i gjennomsnitt. Etter yrkesfelt viste det seg at lederyrker, høyskole- og akademiske yrker gjennomgående hadde sterkere lønnsvekst enn de andre yrkesfeltene. Kontoryrkene (dominert av resepsjonister) hadde lønnsutvikling lik næringen samlet sett. Derimot viste det seg at de lavest lønte blant hjelperebidere på kjøkken/ renholdere hadde lav lønnsvekst, mens fra og med P25 var lønnsveksten for disse yrkene bedre enn i næringen samlet sett.

Serviceyrkene er det dominerende yrkesfeltet innenfor HORECA, med 58 prosent av de ansatte. De store yrkesgruppene er hovmestre, servitører og barkeepere, samt kokkene. Her viste det seg at i intervallet P40–P80 ligger disse yrkesgruppene med en lønnsvekst rundt 15 prosent. Derimot var lønnsveksten for de 40 prosent lavest lønte kokkene betydelig under veksten til det tilsvarende intervallet for servitørene.

I motsetning til bygg, har det ikke vært allmenngjøring i HORECA for den perioden som her har vært analysert. Gjennomgangen av 2016-tallene er slik sett et utgangspunkt for lønnsnivået, før allmenngjøringen ble gjennomført i 2018. Sammenliknet med laveste lønnsats for voksne arbeidstakere i Riksavtalen, var det da også et større innslag av arbeidstakere som ble lønnet under satsen. I 2016 hadde omtrent hver fjerde arbeidstaker en avtalt timelønn som lå under minstelønnsatsen i Riksavtalen, og omtrent en tilsvarende andel som lå rett over den. Etter kjennetegn viste det seg at det var de ikke-bosatte som oftest lå under satsen (37 prosent.) Videre viste det seg at omtrent tre av fire av de ikke-bosatte lå under 168 kroner timen. Etter landbakgrunn var det norsk og nordisk fødte som kom ut med færrest under minstesats, mens omtrent tre av ti som kom fra EU10 eller utenfor EØS-området hadde lønn under minstesatsen i overenskomsten.

De to næringene som det har vært satt søkelys på, har det til felles at det har vært betydelige endringer i arbeidsstokken, hvor andelen norskfødte har gått ned mens utenlandsfødte har gått opp. Særlig har arbeidsinnvandringen fra EU10 satt sitt preg på byggenæringen. HORECA har lenge vært en internasjonal bransje, med betydelig innslag av arbeidskraft født utenfor EØS-området, men også her har det vært en vekst

av EU10ere. Mens bygg har vært allmenngjort i perioden, skjer allmenngjøringen først i 2018 for HORECA.

Mens de laveste lønte ellers i privat sektor hadde svakere lønnsvekst enn de andre, viste det seg å være motsatt innenfor bygg. Selv om det fortsatt er arbeidstakere som tjener mindre enn den allmenngjorte lønnsatsen, viste lønnsveksten for 2008–2014 at det hadde vært et betydelig løft i bunn. Slik sett kan det tolkes som en effekt av allmenngjøringen. En annen effekt er at lønnsveksten for de som ligger over lavest lønte, ikke er like sterk. Malerfaget er et eksempel, hvor den lavest lønte fjerdedelen av dem har høyest lønnsvekst, mens de tre andre hadde en lønnsvekst rundt 12 prosent. Noen fag, som malerne og hjelpearbeiderne, får et kraftig løft i bunn – men en bieffekt er også at de andre ser ut til å falle ned mot den allmenngjorte satsen.

For HORECA var lønnsveksten lavere enn i bygg. Men noe overraskende viste det seg at veksten helt nederst (P01-P05) la seg på 19 prosent. En fortolkning her kan være at det kan ha oppstått smitteeffekter fra renholdsbransjen, som ble allmenngjort i 2011. I konkurranse om renholdere kan en mulig effekt ha vært at man da også har måttet øke lønningene for renholderne i HORECA.

Lønnsfordeling i privat sektor

Dette notatet er utarbeidet som en del av prosjektet «Lønn og lønnsforskjeller – etter finanskrisa 2008», som Fafo utfører på vegne av LO. Et delprosjekt har vært å studere lønnsutviklingen i utvalgte næringer i privat sektor, og notatet ser nærmere på utviklingen i byggenæringen og hotell, restaurant og catering (HORECA).

Borggata 2B
Postboks 2947 Tøyen
N-0608 Oslo
www.fafo.no

Fafo-notat 2018:19
ISSN 0804-5135
Bestillingsnr. 10284